

บทที่ 2

การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์

ความหมายของการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์

การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์นั้น เป็นการพัฒนาการแสดงเพื่อให้มีการแสดงที่หลากหลายซึ่งผู้ที่สร้างสรรคการแสดงนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการแสดง ไม่ว่าจะเป็นประเภทนาฏศิลป์ไทยหรือนาฏศิลป์ตะวันตกในแขนงต่างๆ เป็นอย่างดี ได้มีผู้ให้ความหมายของการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์¹ ได้ให้ความหมายของการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ว่า นาฏยประดิษฐ์ หมายถึง การคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค์ แนวคิด รูปแบบ กลวิธีของนาฏศิลป์ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์ จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น กาแปร แแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่นๆที่สำคัญในการทำให้นาฏศิลป์ชุดหนึ่งสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้ ผู้ออกแบบนาฏศิลป์ เรียกกันโดยทั่วไปว่า ผู้อำนวยการฝึกซ้อม หรือผู้ประดิษฐ์ท่ารำ ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้ใช้คำว่า นักนาฏยประดิษฐ์ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Choreographer

อาจารย์เฉลย สุขะวณิช² ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง ได้กล่าวถึงการประดิษฐ์ท่ารำ ซึ่งจะต้องคำนึงถึง

1. จังหวะและทำนองเพลง เชื่องช้าหรือรวดเร็ว มีลักษณะอ่อนหวาน เศร้าหรือตลกสนุกสนาน
2. จังหวะและทำนองของเพลงสำเนียงต่างชาติ ก็ต้องเอาลีลาท่ารำของชาตินั้นๆ มาประดิษฐ์ให้กลมกลืนกันเป็นลีลาของนาฏศิลป์ไทย
3. เมื่อรู้ทำนองและจังหวะของเพลงจึงกำหนดท่ารำให้เข้ากับลีลาของเพลงโดยยึดหลักความสัมพันธ์ของทำนองเพลงกับท่ารำ และความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของบทร้องกับท่ารำ

¹ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, นาฏศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ หสน.ห้องภาพสุวรรณ, 2543), หน้า 211.

² พจน์มาลัย สมรรถบุตร, แนวคิดประดิษฐ์ท่ารำเชิง (อุตรธานี : สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏอุตรธานี, 2538), หน้า 44 – 60.

4. ลักษณะเพศชาย (ตัวพระ) หรือเพศหญิง (ตัวนาง) เช่นตัวพระในพม่าราชวาน ลีลาท่าร่าจะต้องมีลักษณะกระฉับกระเฉง เข้มแข็งตามท่วงทำนองของนักรบ ส่วนตัวนางได้แก่ ฟ็อนม่านมงคล ลีลาท่าร่าจะต้องมีลักษณะอ่อนโยน นุ่มนวล เป็นต้น

5. การประดิษฐ์ระบำพื้นเมือง ต้องศึกษาท่าร่าที่เป็นแม่ท่าหลักของท้องถิ่นนั้นๆ แล้วนำมาประดิษฐ์ลีลาเชื่อมท่าร่า ให้ครอบคลุมความหมายของเนื้อหาในระบำชุดนั้นๆ โดยคัดเลือกแม่ท่าหลักมาใช้ให้เหมาะสม ไม่จำเป็นต้องนำมาใช้เริ่มต้นในท่าที่ 1 ของแม่ท่าเสมอไป อาจจะหยิบแม่ท่าหลักในท่าที่ 8 มาใช้เริ่มต้นในผลงานการประดิษฐ์ก็ได้

6. ไม่ควรไปลอกเลียนแบบลีลาท่าร่าของภาคอื่นๆ มาปะปน ในผลงานการประดิษฐ์ท่าร่า เช่นนำเอาลีลาท่าร่าของภาคใต้มาบรรจุในฟ็อนเหนือ หรือนำลีลาท่าทางภาคเหนือมาบรรจุในเชิงต่างๆ ของภาคอีสาน ซึ่งเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง ควรหลีกเลี่ยงให้มากที่สุด

7. การประดิษฐ์ท่าร่าให้คำนึงถึงจุดมุ่งหมายของระบำ รำฟ็อน ในชุดนั้นๆ ด้วย เช่นระบำชุดนี้มีจุดมุ่งหมายให้เป็นหญิงล้วน ก็ต้องหลีกเลี่ยงท่าร่าที่มีการ ยกเท้า เบาะเหลี่ยม กั้นเข้า ซึ่งเป็นลีลาท่าทางของตัวพระ โดยสิ้นเชิง

สถาพร สนทอง³ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ กรมศิลปากร กล่าวว่า ผู้ที่จะเป็นนักคิดประดิษฐ์ท่าร่าที่ดี จะต้องมึลักษณะ

1. เป็นผู้ที่มีความรู้ในวิชานาฏศิลป์อย่างลึกซึ้ง
2. เป็นผู้ที่มีนิสัยเป็นนักคิดสร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา
3. เป็นผู้คิดค้นพัฒนาในด้านการแสดงให้มีสิ่งแปลกๆ
4. ต้องมีความรู้เกี่ยวกับดนตรีและทำนองเพลงต่างๆ ได้เป็นอย่างดี
5. มีความรู้ ความคิด ความสามารถ ในเรื่องการออกแบบเครื่องแต่งกาย
6. เป็นผู้ที่มีความรู้อารมณ์ต่างๆ ของการแสดง
7. ต้องศึกษาพัฒนาความรู้ให้กว้างขวางทั้งในวรรณคดี ในด้านภูมิศาสตร์และในด้านประวัติศาสตร์ด้วย
8. ต้องเป็นผู้มีสุนทรีย์รู้จักเลือกใช้แม่ท่าที่สวยงามไปใช้ในการคิดประดิษฐ์ท่าร่า โดยหลีกเลี่ยงท่าร่าที่ซ้ำๆ กัน

³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 55 .

สวภา เวชสุรกันย์⁴ ได้กล่าวถึงวิชานาฏยประดิษฐ์ ไว้ว่า ผู้สร้างสรรค์งาน (Choreographer) มีบทบาทอย่างยิ่งที่จะกำหนดขั้นตอนในการสร้างสรรค์งานให้เป็นไปตามความรู้ความสามารถ ความต้องการและโอกาสของแต่ละบุคคล รวมไปถึง ประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์งานนั้นๆ

Lois Ellfeldt⁵ ได้กล่าว ความหมายของ คำว่า Choreography ว่า การออกแบบท่าเต้น คือ การแสดงออกของท่าทาง เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหว การเต้นคือภาษาอย่างหนึ่ง ฉะนั้น การออกแบบท่าเต้น จึงถึงว่าเป็นการสื่อสารที่ผู้ออกแบบท่าเต้นสร้างสรรค์ขึ้นมา

สรุปได้ว่า การสร้างสรรค์ผลงาน (Choreography) เป็นการคิด ประดิษฐ์การแสดงขึ้นมา ตามรูปแบบกลวิธีของนาฏศิลป์ ทั้งที่คิดขึ้นมาใหม่หรือปรับปรุงจากของเดิม ซึ่งผู้สร้างสรรค์จะต้องเป็นผู้มีความรู้ และประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์

นอกจากนี้ ในการแสดงของไทยหรือนาฏศิลป์ไทยนั้น มีการสร้างสรรค์ผลงานจากผู้มีความรู้ความสามารถในสาขาของนาฏศิลป์ไทยไว้มากมาย ซึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานนั้นต่างก็มีแนวคิด รูปแบบลักษณะการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทย หรือนาฏศิลป์ตะวันตก เช่น

ระบำเทพนพเคราะห์ มีแนวคิดในการประดิษฐ์ว่า วิชาโหราศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการพยากรณ์ชีวิต ซึ่งเป็นอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ชีวิตของคนเราทุกคนในวิชาโหราศาสตร์ถือว่ามีเทพเจ้า 9 องค์ ประจำรักษาอยู่ในแต่ละช่วง หมุนเวียนสลับกันไป เทพเจ้าทั้ง 9 องค์นี้อาจจะรวมเรียกว่า เทพนพเคราะห์ แต่ละองค์ก็มีลักษณะผิวกายและเทพพาหนะแตกต่างกันออกไป⁶ ซึ่งจากแนวคิดในเรื่องโหราศาสตร์นี้ ครูเฉลย สุขะวณิช ได้ประดิษฐ์การแสดงชุด ระบำเทพนพเคราะห์ ซึ่งมีรูปแบบการแสดงเป็นแบบนาฏศิลป์ไทย มีการแต่งเนื้อร้องและกำหนดเพลงให้เหมาะสม รวมทั้งการออกแบบเครื่องแต่งกาย ของเทพเจ้า ทั้ง 9 องค์ และเทพพาหนะ โดยศึกษาจากวรรณกรรม วรรณคดีที่กล่าวถึงลักษณะผิวกายของแต่ละองค์ ในการประดิษฐ์ทำรำก็จะใช้ทำรำจากทำรำแม่บทมาประดิษฐ์เป็นทำรำ ในลักษณะของการรำใช้บท

⁴ สวภา เวชสุรกันย์, “แนวคิดในการประดิษฐ์ระบำ” เอกสารประกอบการสอนวิชานาฏยประดิษฐ์, (อัดสำเนา).

⁵ Lois Ellfeldt, *A PIMER FOR CHOREOGRAPHERS* (California : University of Southern California, 1971), page 19-20.

⁶ ไพโรจน์ ทองคำสุก, วิเคราะห์รูปแบบความเป็นครู ผู้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย ครูเฉลย สุขะวณิช (กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2545), หน้า 90.

ผลงานชุด ผีฟ้าพญาฟ่อน⁷ มีแนวคิดที่ว่า ชาวอีสานของไทยส่วนใหญ่ จะมีความเชื่อความศรัทธา “ผี” อย่างจริงจัง ความเชื่อนี้ได้สืบสานมาเป็นมรดกความเชื่อจากรุ่นบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลาน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านอีสานมีความเชื่อว่า ผีฟ้าเป็นเทพองค์หนึ่ง ที่มีอำนาจในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ โดยเชื่อว่าเมื่อกระทำพิธีบูชาผีฟ้าลงมาจากสรวงสวรรค์ ผีฟ้าจะบำบัดรักษาให้ผู้ป่วยทุเลาจากการเจ็บป่วย และปกป้องรักษาคุ้มครองชาวบ้านผู้ร่วมพิธีให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยผีฟ้าจะลงมาสิ่งร่างทรงหรือที่รู้จักกันในนามของหมอลำผีฟ้า จากนั้นจะเริ่มทำพิธีรักษาและร่วมฟ้อนรำกันอย่างสนุกสนาน จากคตินิยมความเชื่อดังกล่าว ผู้สร้างสรรค์จึงมีแนวคิดที่จะนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทยรูปแบบของนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน โดยจะนำเสนอการมาร่วมกัน ในพิธีของลำผีฟ้าของหญิงสาวชาวบ้าน ซึ่งจะขับกลอนรำอัญเชิญผีฟ้าให้ลงมาจากสรวงสวรรค์ เพื่อบำบัดรักษาผู้ป่วย ชาวบ้านจะร่วมฟ้อนรำทำจิตใจให้ชื่นสบาย สดใจ เพื่อให้ผู้ป่วยมีกำลังใจที่ดีขึ้น สามารถต่อสู้กับโรคภัยต่างๆ ได้ด้วยสภาวะจิตใจที่เข้มแข็ง การแสดงชุดนี้ผู้สร้างสรรค์ต้องการที่จะนำเสนอการแสดงในรูปแบบของการแสดงพื้นบ้านโดยจากแนวคิดนี้ ผู้สร้างสรรค์มีการศึกษาหาข้อมูล ศึกษาท่ารำของผู้ที่เป็นร่างทรง และกำหนดดนตรีแบบพื้นบ้าน มาสร้างสรรค์การแสดงต่อไป

ลักษณะของผลงานทางด้านนาฏศิลป์

ในการประดิษฐ์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์มีมูลเหตุที่สำคัญ 2 ประการ⁸ คือ

1. เกิดจากธรรมชาติ มนุษย์มีการเคลื่อนไหวอริยาบถ เช่น แขน ขา เอว หน้าตา จากการเคลื่อนไหวนี้ เป็นมูลฐานแห่งการฟ้อนรำ หรือการที่มนุษย์แสดงอารมณ์ออกมาตามความรู้สึกในใจ เป็นท่าทางกิริยาอาการต่างๆ เช่น โกรธ รัก โศกเศร้า เสียใจ มนุษย์จึงได้นำมาดัดแปลงให้มีความงดงามเป็นท่าทางการรำร่า และดนตรี หรือศิลปะประเภทอื่นๆ ปรับปรุงจนเป็นที่นิยมและเสริมคุณค่าในด้านศิลปะมากยิ่งขึ้น

2. เกิดจากการบวงสรวงบูชาเทพเจ้า แต่โบราณมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาไม่มีสิ่งใดอันจะยึดเป็นที่พึ่งทางจิต หรือเครื่องเคารพสักการะเหมือนปัจจุบัน เทพเจ้าหรือพระผู้เป็นเจ้าเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสมมติ เมื่อมีการรวมพลังจิตมากเข้าก็ทำให้สิ่งสมมติมีความศักดิ์สิทธิ์ประสบความสำเร็จในที่ปรารถนา เช่น ญี่ปุ่นนัถือดวงอาทิตย์ เป็นการบูชาความสำคัญของดวงอาทิตย์ที่ให้ความร้อนและแสงสว่าง อินเดียบูชารูปเคารพซึ่งแต่งตั้งเป็นเทพเจ้าต่างๆ ไทย

⁷ ประภาภรณ์ โพธิ์ใต้ . โครงการปริญญาโทศิลปศึกษาชุดผีฟ้าพญาฟ่อน (รายงานวิจัยปริญญาโท ภาควิชา นาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2540) หน้า 55 .

⁸ อมรา กล้าเจริญ . สุนทรียนาฏศิลป์ไทย (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์ , 2531) หน้า 3.

เชื้อถือฤคตี เทพารักษ์ เจ้าป่า เจ้าเขา รูปเคารพต่างๆ ที่มนุษย์สมมติขึ้นต่างได้รับการบวงสรวงบูชาด้วยอาหาร หรือสรรพสิ่งอันควร จากนั้นมีการบวงสรวงบูชาด้วยการรำรำ กระโดดโลดเต้นตามจังหวะ เช่น พวกอาฟริกา คนป่า ชาวเขา เป็นแบบแผนวัฒนธรรมของแต่ละชาติ

จากข้อสันนิษฐานของการเกิดของนาฏศิลป์ จะเห็นได้ว่า ลักษณะของนาฏศิลป์จะเป็นท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นมาโดยเลียนแบบท่าทางจาก คน สัตว์ สิ่งของ เคลื่อนไหวทางธรรมชาติ ภาพลักษณ์ต่างๆ ที่ผู้ประดิษฐ์พบเห็นหรือจากจินตนาการของผู้ประดิษฐ์ขึ้นมาได้ โดยมีการปรับปรุงให้เกิดความสวยงามขึ้นอยู่กับความสามารถและประสบการณ์ของผู้ประดิษฐ์ ในการแสดงนาฏศิลป์ไทยนั้น มักจะพบคำว่า “ระบำ รำ ฟ้อน” ซึ่งการฟ้อนรำของไทยแต่เดิมนั้นถือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของไทยโดยมีมาช้านานแล้ว ในความหมายของการแสดงนั้น “รำ” หมายถึง ศิลปะของการรำเดี่ยว รำคู่ รำอาวูธ รำท่าบทย หรือรำไช้บทย (ในความหมายต่อมาคือ “ละคร” เป็นละครรำที่รำไช้บทยแต่จะเรียก รำ ว่า ละคร ก็ไม่ได้ เพราะถ้าเป็นละครต้องดำเนินเรื่อง) และรำที่ตัดตอนออกมาจากบทละคร โดยสังเกตได้ดังนี้

- ถ้าเป็นการแสดง “เดี่ยว” (รำคนเดียว) เรียกว่า “รำ”
- หากเป็นการแสดง “คู่” พิจารณาที่ “บทย” ว่ารำไช้บทยเดียวกันหรือเปล่า ถ้าบทยเดียวกันจะรำตามบทยที่วางไว้ ทำรำมีความหมายตามบทย เช่น รำชุด เจาจรณาเสียงพวงมาลัย ออกมารำ 2 คน แต่รำคนละบทย ลีลาของตัวละครต่างกัน หรือ รำอาวูธ เราก็เรียกว่า “รำ” เพราะตัวละครทั้ง 2 ฝ่ายต่อสู้กันด้วยลีลาคนละแบบ เป็นต้น
- บางทีการแสดงชุดนั้นออกมาเป็นหมู่ เช่น รำสินวล รำไบทย แต่ยังเรียกว่า “รำ” ไม่เรียกว่า “ระบำ” ในกรณีนี้เราต้องพิจารณาออกไปอีกว่า การแสดงชุดนั้นตัดตอนมาจากละครหรือไม่ ถ้ามาจากละคร และการรำนั้นเป็นการรำของตัวละครตัวเดียวก่อน ถึงเมื่อนั้นจะตัดตอนออกมาแสดงแล้วรำเป็นหมู่ ก็ยังคงเรียกว่า “รำ” ตามความหมายเดิมของการแสดงชุดนั้นไว้ เช่น สินวล เป็นการรำของนางวิพา (นางแมว) ตัวละครในเรื่องไชยเชษฐ รำแม่บทมาจากเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบหนทุกเป็นบทรำของนางนารายณ์แปลงรำก่อนหนทุกให้รำตาม เป็นต้น

ส่วนคำว่า ระบำ นั้นหมายถึง การฟ้อนรำเป็นชุดกัน ในความหมายของการแสดง เป็นศิลปะของการรำเป็นหมู่ตั้งแต่ 2 ขึ้นไป ไม่คำนึงถึงการไช้บทยมากนัก คำนึงถึงความพร้อมเพรียงในการใช้ลีลาทำรำ ความสวยงามของการแต่งกายเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้จะรวมไปถึงระบำของท้องถิ่น ซึ่งการแต่งกาย ภาษา ทำนองเพลงและลีลาทำรำจะออกไปตามท้องถิ่นนั้นๆ เช่นทางเหนือ ได้แก่ฟ้อนต่างๆ ทางอีสาน ได้แก่ เซิ้ง เป็นต้น

ลักษณะของของการแสดงที่เรียกว่า “ระบำ” ยังจำแนกออกเป็น

- ระบำมาตรฐาน
- ระบำปรับปรุง

ระบำมาตรฐาน หมายถึง ระบำที่ปรมาจารย์ทางนาฏศิลป์ได้คิดประดิษฐ์ทำไว้ มีความงดงาม วางท่าได้เหมาะสมเป็นแบบฉบับ สอดคล้องกับบทร้องและการบรรเลง เช่น ระบำดาวดึงษ์ เมื่อนำไปใช้แสดงจะต้องคงไว้ ซึ่งท่ารำที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา ไม่สมควรจะนำไปเปลี่ยนแปลงตามชอบใจ การแต่งกายระบำประเภทนี้นิยมแต่งแบบ “ยืนเครื่อง”

ระบำปรับปรุง หมายถึง ระบำที่ได้ปรับปรุงขึ้นใหม่ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในโอกาสต่างๆ แยกเป็น

- ปรับปรุงจากแบบมาตรฐาน หมายถึง ระบำที่คิดประดิษฐ์ขึ้นมาโดยยึดแบบลีลาตลอดจนความสวยงามในด้านระบำไว้ ท่าทางลีลาที่สำคัญยังคงไว้ อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างเพื่อความขึ้นอีก หรือเปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสมกับสถานที่ที่นำไปแสดง ไม่ว่าจะเป็นการจัดรูปแบบแถว การนำเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงเข้าไปสอดแทรก เป็นต้น

- ปรับปรุงมาจากพื้นบ้าน หมายถึง ระบำที่คิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นจากแนวทางการเป็นอยู่ของคนพื้นบ้าน การทำมาหากิน อุตสาหกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ในแต่ละท้องถิ่นมาแสดงออกมาเป็นรูประบำ เพื่อเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นของตน เช่น เชื่งบั้งไฟ เดินกำรำเคียว ระบำออบ ระบำกะลา รองเง็ง ฯลฯ

- ปรับปรุงจากตามเหตุการณ์ หมายถึง ระบำ ที่คิดประดิษฐ์ขึ้นใช้ตามโอกาสที่เหมาะสม เช่น ระบำพระประทีป ระบำโคมไฟ ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อแสดงในวันนักขัตฤกษ์ วันลอยกระทง เทศกาลต่างๆ ระบำที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อการต้อนรับ เพื่อแสดงความยินดี เช่น อวยพรวันเกิด เป็นต้น

- ปรับปรุงขึ้นจากสื่อการสอน ระบำประเภทนี้เป็นระบำที่ประดิษฐ์และสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสอนนักเรียน เหมาะสำหรับเด็กๆ เป็นระบำง่ายๆ เพื่อสร้างความสนใจประกอบบทเรียนต่างๆ เช่น ระบำสุตรคุณ ระบำวรรณยุกต์ ระบำปลาน้ำจืด- น้ำเค็ม ระบำนก เป็นต้น

ระบำประเภทปรับปรุงขึ้นใหม่นี้ ลักษณะท่าร่าจะไม่ตายตัว จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ ตัวบุคคล ตลอดจนถึงฝีมือและความสามารถของผู้สอนและตัวนักเรียนเอง⁹

การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ หรือการประดิษฐ์ระบำขึ้นมา 1 ชุด จะต้องมีการประกอบอื่นๆ เป็นขั้นตอน เพื่อจะกำหนดขอบเขตในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ขึ้นมา ซึ่งการประดิษฐ์นาฏศิลป์ไทย นั้นมีรูปแบบที่สำคัญ อยู่ 3 ประการคือ ท่าร่า การแปรแถว และการจัดซุ้ม¹⁰

- ท่าร่า ซึ่งเป็นการทำท่าร่า ในลักษณะของการสื่อความหมายตามคำร้อง หรือตามทำนองเพลง โดยท่าร่าสามารถกำหนดความหมายเฉพาะ เช่นท่าแสดงอารมณ์ รัก โกรธ เสรี ทำแสดงกิริยา ได้แก่ ท่ายิงธนู ท่าเคียงคู่ ท่าช่วยเหลือ ท่าแสดงปรากฏการณ์ธรรมชาติ ได้แก่ ลมพัด ดอกไม้บาน

- การแปรแถว ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องจำเป็นเรื่องของการประดิษฐ์ระบำขึ้นมา เพื่อให้การแสดงนั้นดูแล้วไม่เกิดความเบื่อหน่ายเกินไป จากการร่ายรำของนักแสดงที่จะต้องร่ายอยู่กับที่ การแปรแถวยังเพิ่มความน่าสนใจให้กับการแสดงเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของนักแสดงด้วย ในการประดิษฐ์ท่าร่าของนาฏศิลป์ไทย จะมีการแปรแถวในลักษณะของรูปทรงเรขาคณิตที่ไม่สลับซับซ้อนมากนัก เช่น แถวหน้ากระดานขนาน แถวหน้ากระดานทแยงมุม แถวตอนเดียว แถวตอนคู่ แถวปากพนัก (รูปตัว V คว่ำหรือหงาย) รูปวงกลมชั้นเดียว หรือวงกลมซ้อนกัน เป็นต้น

- การจัดซุ้ม ถือว่าเป็นความชาญฉลาดของปรมาจารย์ทางนาฏศิลป์ไทยในการคิดรูปแบบการจัดซุ้ม หรือกลุ่มของนักแสดงที่มีจำนวนมาก ให้อยู่ในท่าหนึ่งที่มีความสวยงาม และยังสามารถสื่อความหมายของเนื้อร้องตามคำร้องได้ โดยการออกแบบตั้งซุ้ม โดยมากจะคำนึงถึงความสมดุลของรูปทรง และจำนวนนักแสดงในการแสดงแต่ละชุด

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่เสริมสร้างให้ผลงานนั้นน่าสนใจยิ่งขึ้น ได้แก่ ลักษณะของเครื่องแต่งกาย คนตรีและเพลงที่ใช้ ฉาก แสง เป็นต้น

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 59 – 90

¹⁰ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, นาฏศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ หสน.ห้องภาพสุวรรณ, 2543), หน้า 233-238.

- เครื่องแต่งกาย เป็นเครื่องแต่งกายที่ใช้สำหรับการแสดงเพื่อความสวยงาม และ ยังบ่งบอกถึงบุคลิกลักษณะของตัวละคร ซึ่งประกอบด้วย ศิราภรณ์ หรือเครื่องประดับศีรษะ ภัสตราภรณ์ หรือเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และถนิมพิมพาภรณ์ หรือเครื่องประดับ รวมถึงการแต่งหน้า ทำผม ซึ่งเครื่องแต่งกายที่สวมใส่สำหรับการประดิษฐ์นาฏศิลป์ขึ้นมาสัก 1 ชุดนั้น ต้องคำนึงและ สอดคล้องกับแนวคิดของการแสดงชุดนั้น ที่มาของเครื่องแต่งกาย สีสันรวมรูปแบบการแสดงของ ชุดนั้นเพื่อให้เกิดความสวยงามและเหมาะสม

- คนตรีและเพลง ซึ่งนำมาใช้ประกอบการประดิษฐ์การแสดง ในการสร้างสรรค์ ผลงานชิ้นมานั้น สามารถสร้างสรรค์ได้ 2วิธีใหญ่ๆ คือ การใช้เพลงเก่า และการแต่งเพลงใหม่ขึ้นมา ซึ่งการใช้เพลงเก่าที่มีอยู่แล้วนั้น มาสร้างสรรค์ประดิษฐ์นาฏศิลป์ขึ้นมา จะเป็นที่ยอมรับเพราะเป็น ความสะดวกสำหรับผู้สร้างสรรค์ผลงาน ที่จะหาเพลงให้เหมาะสมกับผลงานของตนเอง ซึ่งการนำ เพลงที่มีอยู่นั้น อาจจะมีวิธีการนำมาใช้ที่แตกต่างกันออกไป เช่น

1. การนำเพลงทั้งเพลงมาใช้
2. การนำบางส่วนของเพลงหรือหลายเพลงมาใช้
3. การตัดต่อเพลงจากเพลงเดียวกัน หรือหลายเพลง

กับอีกวิธีหนึ่งหรือการแต่งเพลงใหม่ ซึ่งเป็นวิธีที่ค่อนข้างยากเพราะผู้สร้างสรรค์ต้องอาศัย นักประพันธ์เพลงหรือนักดนตรี โดยจะต้องกำหนดแนวคิด รูปแบบของผลงานให้นักดนตรีทราบ และเข้าใจอย่างถ่องแท้ซึ่งวิธีจะประสบความสำเร็จได้ต้องขึ้นอยู่กับทั้งสองฝ่ายที่สามารถสื่อสารกัน อย่างเข้าใจเป็นอย่างดี

- ฉาก การออกแบบฉากสำหรับผลงานสร้างสรรค์ในบางครั้งถือว่าไม่ใช่เรื่อง จำเป็นสำหรับผู้สร้างสรรค์ เพราะผลงานที่ต้องการโดยมากจะเป็นท่าร่า และดนตรีมากกว่า ให้ ความสำคัญในเรื่องของฉาก แต่ผลงานสร้างสรรค์บางชุดต้องใช้ฉากเป็นองค์ประกอบหนึ่งสำหรับ การแสดง โดยอาจเป็นส่วนของอุปกรณ์ประกอบการแสดง (Prop) ก็ได้

- แสง สำหรับผลงานสร้างสรรค์ที่ต้องอาศัยเวที หรือโรงละคร ในการนำเสนอ ผลงานนั้น แสง ก็ถือเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่ง แทนที่จะใช้เพียงแต่แสงสว่าง เท่านั้น การออกแบบแสง ยังเพิ่มความน่าสนใจให้กับการแสดงได้อีกด้วย

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ของนักศึกษาสาขาวิชา นาฏศิลป์และการละคร โปรแกรมวิชานาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้มีการ สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง โดยมีลักษณะของผลงานที่แตกต่างกันออกไป โดยมีจุดประสงค์ของการ สร้างสรรค์ผลเพื่อให้บัณฑิตมีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์

และเผยแพร่ออกสู่สาธารณชน บัณฑิตได้นำความรู้ความสามารถจากการศึกษาตลอดระยะเวลา 4 ปี เพื่อผลิตเป็นผลงานริเริ่มสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ซึ่งมีกระบวนการขั้นตอนต่างๆ จากความสามารถของตัวนักศึกษาเอง ในการผลิตผลงานนั้น นักศึกษาทุกหมู่เรียนจะสร้างสรรค์ผลงานออกมา หมู่เรียนละ 1 ชุด เป็นการแสดงสร้างสรรค์ของนาฏศิลป์ไทย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอในบทต่อไป